

UDK: 327+341.7
Bibliid 0543-3657, 62 (2011)
God. LXII, br. 1142, str. 63-79
Izvorni naučni rad
Primljen: 12. marta 2011.

Maja SAHADŽIĆ¹

Transformacijska diplomacija u primjeni: nova diplomacija za novo doba? Arhitektura prijelazne strategije

SAŽETAK

U radu se razmatra malo poznati i ponešto istraženi koncept transformacijske diplomacije kojeg su predstavile i pokrenule Sjedinjene Američke Države sukladno nastalim promjenama u međunarodno - pravnom i geopolitičkom kontekstu, a putem kojeg se nastoji utjecati na preobražaj suvremenog međunarodnog sustava odnosa na temelju suradnje. U radu je korištena uobičajena metodologija rada pravnih i društvenih znanosti na onovu čega se došlo do rezultata i zaključaka koji se odnose na prikaz uvjeta nastanka, te suštine i elemenata transformacijske diplomacije koji se detaljno analiziraju. Sem toga, uspoređuje se i transformacijska sa tradicionalnom diplomacijom, te se daju odgovori na pitanja o preprekama u primjeni transformacijske diplomacije kao i eventualnoj budućoj primjeni iste.

Ključne riječi: transformacijska diplomacija, transformacijski razvoj, sveobuhvatno preraspoređivanje, demokratizacija, međunarodni odnosi, vanjska politika SAD-a.

Prima facie pozicioniranje (transformacijske) diplomacije u međunarodnom diplomatskom i konzularnom pravu i međunarodnim odnosima

Uobičajena uloga diplomacije² nužno je povezana s vođenjem vanjske politike odnosno državnih poslova na vanjskopolitičkoj razini spram drugih subjekata međunarodnog prava. Kralježnicu diplomacije uopće, oduvijek je

¹ Mr sc. Maja Sahadžić, viša asistentica, International University of Sarajevo, e-mail: maja.sahadzic@gmail.com i msahadzic@ius.edu.ba.

² Definicije diplomacije se razlikuju ali je suština svake da se radi o sposobnosti zastupanja subjekata međunarodnoga prava i pregovaranja u međunarodnim odnosima. Primjerice: „Diplomacija (grč. diploma - dvostruko presavijeno; dvostruko presavijena isprava) 1)

činilo odašiljanje diplomatskih misija u strane države i međunarodne organizacije, odnosno druge subjekte međunarodnoga prava. A subjekti međunarodnoga prava u međusobne (diplomatske i konzularne odnose) stupaju putem za to ovlaštenih nositelja dužnosti, bilo unutarnjih (šef države, vlada i ministar vanjskih poslova), bilo vanjskih (predstavnici stalnih i specijalnih diplomatskih misija, konzuli).³ Promjene u čovjekovom djelovanju u svim oblastima izvršile su utjecaj i na način vođenja vanjske politike⁴ koji je od, uprošćeno govoreći, jednostavne uloge predstavljanja

vođenje državnih poslova na polju vanjske politike putem službenih odnosa s drugim državama i međunarodnim organizacijama; 2) oblik i sadržaj odnosa između država koji nastaju i održavaju se službenim vezama i kojima se nastoje uskladiti interesi odnosnih država postizanjem pojedinih sporazuma i općim sporazumijevanjem; 3) sposobnost, znanje, umješnost vođenja pregovora s drugim državama; 4) vanjsko predstavljanje države; 5) karijera, poziv predstavljanja i zastupanja država u odnosima s drugim državama, pripadnost krugu osoba koje obavljaju taj poziv.“ V. Vladimir Ibler, *Rječnik međunarodnog javnog prava*, Informator, Zagreb, 1987, str. 57. Ili pogledati: „[D]iplomacija. (1) Skup odnosa između *suverenih država putem službenika u zemlji ili inozemstvu, bilo da su članovi državne *diplomatske službe ili *privremene diplomate. Ovakva diplomacija uključuje postavljanje predstavnika pri *međunarodnim organizacijama. [...]“ V. G. R. Berridge and Alan James, *A Dictionary of Diplomacy*, Palgrave, New York, 2001, p. 62. Kao oblici diplomacije uobičajeno se spominju bilateralna (konvencionalna i nekonvencionalna) diplomacija, multilateralna diplomacija, pregovaranje na *summit-u* i posredovanje. Za detaljno pojašnjenje istih pogledati: G. R. Berridge, *Diplomacija, teorija i praksa*, Školska knjiga, Zagreb, 2004, str. 81–194. Međutim, može se govoriti i o drugim, nekim čak i manje konvencionalnim oblicima diplomacije, poput: (1) nuklearne diplomacije (v. Abraham Bargman, “Nuclear Diplomacy”, *Proceedings of the Academy of Political Science*, vol. 32, no. 4, 1977, pp. 159–169); (2) dolar diplomacije (v. Henry Bruere, “Constructive Versus Dollar Diplomacy”, *The American Economic Review*, vol. 13, no. 1, 1923, pp. 68–76); (3) krizne diplomacije (v. Harland Cleveland, “Crisis Diplomacy”, *Foreign Affairs*, vol. 41, no. 4, 1963, pp. 638–649); (4) vakcinske diplomacije (v. Peter J. Hotez, “Vaccine Diplomacy”, *Foreign Policy*, no. 124, 2001, pp. 68–69); (5) svemirske diplomacije (v. David Braunschvig, Richard L. Garwin, and Jeremy C. Marwell, “Space Diplomacy”, *Foreign Affairs*, vol. 82, no. 4, 2003, pp. 156–164); (6) boljševičke diplomacije (v. Alfred L. P. Dennis, “Characteristics of Bolshevich Diplomacy”, *The North American Review*, vol. 218, no. 816, 1923, pp. 599–606); (7) preventivne diplomacije (v. Maja Sahadžić, „Preventivna diplomacija i njena primjena na području bivše Jugoslavije“, *Međunarodni problemi*, vol. 61, br. 1–2, 2009, str. 112–140) itd.

³ O podjeli i detaljnom opisu ovlaštenih nositelja dužnosti za vođenje i održavanje međunarodnih odnosa v.: Vojin Dimitrijević et al., *Osnovi međunarodnog javnog prava*, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd, 2003, str. 92–101 i Smilja Avramov i Milenko Kreća, *Međunarodno javno pravo*, Službeni glasnik, Beograd, 2007, str. 147–166.

⁴ Tako npr. autor Ralph Blessing navodi da treba obratiti pažnju na dva osnovna problema, a to su uzroci administrativnih promjena (kao što je tehnološki napredak, promijenjene vrijednosti u pogledu ciljeva i sredstava nacionalne vanjske politike uključujući i rastuću važnost osiguravanja mira, i rastući broj učesnika u međunarodnim odnosima) te način na koji su novi izazovi utjecali na vanjskopolitičke aktivnosti, i koji su koraci preduzeti da bi se vanjski poslovi uskladili s ovim novim izazovima (vanjski poslovi su postali više profesionalni, proširili su se u veličini i dosegu što je dovelo do porasta unutarnje specijalizacije, a proces odlučivanja postavljen je u središnju administraciju a ne u misije izvan granica. V. Ralph Blessing, “A Changing Diplomatic World”, in Gordon Martel (ed.), *A Companion to International History 1900–2001*, Blackwell Publishing, Oxford, 2007, p. 65.

države i sakupljanja informacija i dostavljanja izvješća, promijenio pravac sukladno suvremenim izazovima na međunarodno-pravnom podijumu. Pritom treba znati da je vođenje vanjske politike tek sastavni dio međunarodnog sustava koji također prolazi kroz promjene koje utječu na samu prirodu istog.⁵

S obzirom na stjecaj prilika u međunarodnim odnosima današnjice, jasno je da je neophodan preobražaj dosadašnjih diplomatskih načela u međunarodnom pravu da bi se smisao postojanja diplomatskih predstavništava zadržao.⁶ Naravno da je izazov preobražaja obiman i dalekosežan ali nije u povijesti nepoznat. Preobražaji u diplomatskom i konzularnom pravu događali su se primjerice, nakon Drugog svjetskog rata odnosno u vrijeme Hladnog rata kada su Europa pa i Azija dovedene u diplomatsko žarište i kada su u odnosima između država nastajali novi načini razvoja i prilagodbe javne diplomacije.⁷ Danas je također važno raditi na novi način, na novim mjestima, s novim suradnicima i za nove svrhe, kada se ideja transformacijske diplomacije povezuje s promjenama u svijetu kojima se valja prilagoditi s gledišta diplomatskog i konzularnog prava. A da bi mogla koketirati s promjenama, diplomacija se mora učiniti boljom i više primjenjivom. Ovo je posebice izraženo u diplomaciji Sjedinjenih Američkih Država gdje se kao uzrok za uspostavljanje i provođenje transformacijske diplomacije, između ostalog, može tražiti u preobličavanju odnosa na Srednjem istoku nakon intervencije Sjedinjenih Američkih Država u Iraku pa i Afganistanu, kao i u usponu Indije i Kine kao novih svjetskih (gospodarskih) sila, (pa i nedržavnih subjekata). Sem toga, pouke koje su Sjedinjene Američke Države izvukle nakon napadâ 11. rujna 2001. godine i sigurnosni izazovi (primjerice proliferacija oružja za masovno uništenje) s kojima su se uhvatile u koštac mogli bi se odrediti

⁵ Tako npr. autori Kennon H. Nakamura i Susan B. Epstein upućuju na kraj bipolarnog svijeta Hladnoga rata, promjenu prirode nacionalne države na kojoj se trenutno temelji međunarodni sustav, nastanak novih odnosa između različitih naroda, kao i na povećan broj i ulogu nedržavnih učesnika u međunarodnoj areni. V. Kennon H. Nakamura and Susan B. Epstein, *Diplomacy for the 21st Century: Transformational Diplomacy*, Congressional Research Service Report, Washington D. C., 2008, p. 2. Ne treba zaboraviti niti razvoj informacijskih tehnologija, terorizam, primjenu transnacionalnog prava (primjerice u Europskoj uniji) koji zacijelo imaju utjecaja na međunarodne odnose.

⁶ Autor Hans Morgentau 1946. godine ustvrdio je da je razdoblje politike sila, sfere interesa, saveza i tajne diplomacije završilo; novo poimanje međunarodnih odnosa i prepoznavanje zajedničkih interesa svih naroda koji se temelje na poštivanju međunarodnoga prava i koji djeluju posredstvom novih organizacija je započelo. Sukladno tome, tradicionalna diplomacija također mora dati prostora novim oblicima diplomatskih odnosa koji su prikladniji novim odnosima između naroda. V. Hans J. Morgenthau, "Diplomacy", *The Yale Law Journal*, vol. 55, no. 5, 1946, p. 1069.

⁷ Tako je i diplomacija, na način na koji se obavlja danas, uglavnom zasnovana na europskoj tradiciji. Čak je i Sovjetska unija s njenim državama satelitima, kada je postojala, usvojila administrativno ustrojstvo zapadnih diplomatskih misija, a isto se odnosi i na države koje su ranije bile kolonije europskih država. Pored toga, europske države, posebno Francuska, pokrenule su većinu reformi koje su kasnije usvojene i u drugim državama. V. Ralph Blessing, "A Changing Diplomatic World", op. cit., p. 65.

uzrokom koji je uvjetovao nastajanje novog koncepta diplomacije čiji je cilj, kako se čini, očuvanje položaja svjetskog gospodarskog predvodnika.

O transformacijskoj diplomaciji *par-ci, par-la*

U svom govoru na Sveučilištu Georgetown 18. siječnja 2006. godine tadašnja državna tajnica Sjedinjenih Američkih Država Condoleezza Rice, osvrnula se na viziju tadašnjeg predsjednika Georga W. Busha o politici Sjedinjenih Američkih Država kojom se pribjegava širenju i podržava širenje demokratskih pokreta i institucija u okvirima svake nacije i kulture čiji je konačni cilj iskorijenjivanje tiranije⁸ u svijetu, te je iznijela svoje opažanje da je za tu, kako ju je nazvala, odlučnu misiju potrebna odlučna diplomacija, putem koje se ne samo izvješćuje o stanju u svijetu, nego se nastoje izvršiti promjene u istom. Takvu misiju (može se slobodno reći izaslanstava Sjedinjenih Američkih Država širom svijeta) nazvala je transformacijskom diplomacijom.⁹ Krajnji cilj transformacijske diplomacije opisala je na sljedeći način: „Suradnja s partnerima širom svijeta s ciljem izgradnje i održavanja demokratskih, dobro upravljanih

⁸ Nije jasno zbog čega se američka državna tajnica odlučila za termin „tiranija“ s obzirom da se transformacijska diplomacija, kako je u tekstu kasnije opisano, odnosi i na vladajuće sustave koji nisu nužno zlostavljajući, nesmiljeni i tlačilački iako su posrnuli, nejak i podijeljeni.

⁹ Vidjeti više: Govor Condoleeze Rice na Sveučilištu Georgetown (Washington DC) 18. siječnja 2006. godine (izvadak) u Justin Vaïse, *Transformational Diplomacy*, Institute for Security Studies, Paris, 2007, p. 75. Pritom, godinu dana ranije u svom govoru u George C. Marshall International Centru general Joseph Callahan gotovo da je naveo definiciju transformacijske diplomacije s obzirom da je naglasio da uloga diplomacije nije samo da nadgleda, izvješćuje i laska, nego da preobrazi (transformira) društva u djelotvornije, demokratičnije i odgovornije pripadnike međunarodne zajednice. V. Joseph Callahan, „Remarks at the George C. Marshall International Center“ in Shawn Zeller, „Transformational Diplomacy: A Work in Progress“, *Foreign Service Journal*, February 2006, p. 23. Autor Justin Vaïse navodi da je etimološke korijene transformacijske diplomacije lako ustvrditi s obzirom da se vezuju za trijumfe u Drugom svjetskom ratu i Hladnom ratu. Međutim, smatra da je za Georgea W. Busha i Condoleeazu Rice ishodište transformacijske diplomacije u „transformacijskom“ djelovanju u Europi od 1989. do 1991. godine. V. Justin Vaïse, *Transformational Diplomacy*, op. cit., p. 9. Ipak, dovođenje ishodišta transformacijske diplomacije u svezu s transformacijskim djelovanjem u Europi može se gledati na različite načine. Određeni broj autora često pominje ovu poveznicu s obzirom na koautorstvo državne tajnice Condoleeze Rice i Philipa D. Zelikowa, američkog diplomate za knjigu pod nazivom *Germany Unified and Europe Transformed: A Study in Statecraft* [v. Philip Zelikow and Condoleezza Rice, *Germany Unified and Europe Transformed: A Study in Statecraft*, Harvard University Press, Cambridge, 1998.] koja opisuje geopolitičke odnose u Europi krajem 80-ih i početkom 90-ih godina prošlog stoljeća. Međutim, činjenica je da pad Berlinskog zida odnosno ujedinjenje Njemačke i transformirana Europa u smislu održavanja izbora 1989. godine u Poljskoj i Savezu Sovjetskih Socijalističkih Republika, „Baršunaste revolucije“ u Čehoslovačkoj, unutarnjim dešavanjima u Mađarskoj, Rumunjskoj i Bugarskoj, nisu uvjetovani onim što je Državna tajnica 2006. godine nazvala transformacijskom diplomacijom nego su, čini se, upravo te promjene (transformacije) izazvale stvaranje novog diplomatskog koncepta u međunarodnome pravu.

država koje mogu odgovoriti općim potrebama stanovništva i postupati odgovorno u međunarodnom sustavu“.¹⁰ Dodala je i da se transformacijska diplomacija temelji na suradnji, ne paternitetu. Čineći djela s narodima a ne za njih, američki diplomatski kapacitet nastoji se upotrijebiti da bi se pomoglo stranim državljanima u poboljšavanju vlastitih uvjeta života, izgradnji njihove vlastite nacije i transformiranju njihove vlastite budućnosti.¹¹ Prema ovakvom stanovištu da se zaključiti da se predstavljeni koncept transformacijske diplomacije odnosi na suradnju koja utječe na promjene unutar država, odnosno izmjenu unutarnjih vladajućih sustava čime se poboljšavaju uvjeti života građana odnosno države, i da nije povezana s uspostavljanjem ravnoteže moći, odnosno izravnim utjecajem¹² na stajalište odnosnih država u međunarodnim odnosima.¹³

Dvije godine kasnije Državna tajnica ponovno je na Sveučilištu Georgetown 12. veljače 2008. godine govorila o transformacijskoj diplomaciji i razmotrila njeno djelovanje u budućnosti. Da bi se ostvarila vizija transformacijske diplomacije neophodno je da Sjedinjene Američke Države unovače i obuče novi naraštaj profesionalaca u inozemnoj službi s novim očekivanjima o tome šta život diplomate zapravo predstavlja (kao što je to npr. slučaj s West Bankom, Kolumbijom, Zimbabweom itd. gdje diplomatski predstavnici ne rješavaju probleme nego surađuju da bi se problemi razriješili) što je i suština transformacijske diplomacije. Uspjeh

¹⁰ V. *Transformational Diplomacy*, US Department of State, Washington D. C., 2006, Internet, <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2006/59339.htm>, 15/01/2011, p. 1.

¹¹ V. *Transformational Diplomacy*, US Department of State, op. cit., p. 1. Tako se može govoriti o tzv. transformacijskim državama koje predstavljaju one koje su spremne učiniti napore potrebne da bi stasale u države „prihvatljivih“ vladajućih sustava.

¹² Dakako da transformacijska diplomacija nije povezana s izravnim utjecajem na stavove države s kojima se ostvaruje suradnja, ali je sigurno da postoje neizravni utjecaji koji se temelje na *tit-for-tat* konceptu a koji se sami po sebi podrazumijevaju. Primjerice, putem transformacijskog razvoja se, o kojem više kasnije u tekstu, nudi inozemna pomoć pri razvoju država od interesa, koja je između ostaloga i financijske prirode, a kasnije se od istih traži partnerstvo na međunarodnoj razini. Tako npr. vidjeti izjavu Stephena Krasnera, istaknutog profesora na američkom Sveučilištu Stanford i rukovoditelja planiranja politika pri američkoj vladi od 2005. do 2007. godine, poznatog i kao jednog od začetnika koncepta transformacijske diplomacije: „Nama ne trebaju samo narodi koji će glasovati s nama u Ujedinjenim narodima. Mi trebamo odgovorne vođe, trebamo države koje mogu surađivati s nama i to je osnovno sastavno obilježje suvremenog međunarodnog ambijenta.“ Također, dalje u tekstu: „Kada kažemo da nam trebaju korisni partneri, ne radi se samo o kupnji glasa u Vijeću sigurnosti Ujedinjenih naroda. Radi se o tome da želimo učiniti ove države odgovornima [...]“ (v. *Transformational Diplomacy*, Center for Global Development, Washington D. C., 2006, Internet, <http://www.cgdev.org/doc/event%20docs/Krasner%20Transcript.pdf>, 12/2/2011.

¹³ Autor Stephen D. Krasner opisuje svrhu transformacijske diplomacije na sličan način: „U suštini, transformacijska diplomacija odnosi se na podupiranje promjena unutar država, a ne na odnose između država. Radi se o prirodi državnih političkih režima, a ne o međunarodnoj ravnoteži moći, što je prilično drugačije poimanje diplomacije od onog na kakvo smo navikli.“ V. *Transformational Diplomacy*, Center for Global Development, op. cit.

iste mjeri se napretkom država od rata ka miru, despotske vladavine ka demokraciji, siromaštva i nejednakopravnosti ka blagostanju i socijalnoj pravdi. Ovo zahtijeva da diplomate budu djelotvorne u novim mjestima izvan ureda inozemne službe i američkih veleposlanstava kao i da surađuju s novim partnerima pod kojima se ne podrazumijeva samo državna vlast nego i lokalni lideri, civilno društvo, poduzetnici, nevladine organizacije itd. U isto vrijeme to znači povećanje broja diplomatskih predstavnika odnosno odašiljanje ljudi iz Washington DC-a te osiguravanje potrebne tehnologije¹⁴ koja će im omogućiti da rade bilo kad, bilo gdje.¹⁵

Ovakav način razmišljanja i predstavljena načela ostavljaju opći utisak da se radi o preobražaju (američke) diplomacije kojom se nastoji utjecati na preobražaj međunarodnog sustava odnosa¹⁶ kojim se od posrnulih, nejakih i podijeljenih vladajućih sustava nastoje (ili barem pokušavaju) sazdati i oblikovati oni čvrsti, jaki i ujedinjeni. A ovo sve zbog prilagodbe suvremenim geopolitičkim i međunarodno-pravnim sadržajima. A suvremeni odnosi na međunarodnom planu upućuju, čini se, na to da prijetnje dolaze iznutra, dakle iz samih država kao subjekata međunarodnoga prava a ne zbog načina vođenja njihove vanjske politike, zbog čega je potrebno preusmjeriti do sada poznate oblike diplomacije.

Sve ovo su bili razlozi zbog kojih je Državna tajnica 2006. godine najavila sveobuhvatno preraspoređivanje i reorganizaciju domaćih i kadrova u inozemnoj službi te predstavila svoju viziju za budućnost Vlade Sjedinjenih Američkih Država koja uključuje: sveobuhvatno preraspoređivanje (preraspoređivanje diplomatskih predstavnika iz veleposlanstava smještenih u glavnim gradovima država u druge oblasti, te u države poput Afrike, južne Azije, istočne Azije, Srednjeg istoka i sl.¹⁷); regionalna središta (slanje diplomatskih predstavnika u gradove gdje Sjedinjene Američke Države nemaju svoje predstavnike čime bi se olakšala suradnja i pristup u izgradnji demokracije i blagostanja, borbe protiv terorizma, trgovini ljudima itd, a putem

¹⁴ O primjeni tehnologije u transformacijskoj diplomaciji v. David Steven, "Technology and Public Diplomacy", Talk to the University of Westminster Symposium on Transformational Public Diplomacy, 30. travanj 2008. ili v. Grupa autora, *Final report of the State Department in 2025 Working Group, Advisory Committee on Transformational Diplomacy*, Washington D.C., 2008, p. 36. za preporuke američkoj vladi o primjeni informacijske tehnologije u transformacijskoj diplomaciji.

¹⁵ V. Condoleezza Rice, "Legislation and Policy, Remarks on Transformational Diplomacy", *The DISAM Journal*, Wright-Patterson AFB, vol. 30, no. 2, 2008, p. 86.

¹⁶ Poslije Drugog svjetskog rata, Vlada Sjedinjenih Američkih Država pojačala je svoje prisustvo u Europi i Aziji, pojačala je obuku svojih kadrova, doprinijela je naporima izgradnje države u Japanu i Njemačkoj. Poslije Hladnoga rata, otvorila je 14 novih veleposlanstava u Centralnoj i Istočnoj Europi gdje je upućeno oko sto diplomata s ciljem ojačavanja demokracije i otvorenog gospodarstva u državama iste. Podaci dostupni u: Justin Vaise, *Transformational Diplomacy*, op. cit., p. 22. Slična prilagodba se zagovara i događa i danas sukladno sprovođenju transformacijske diplomacije.

¹⁷ Tadašnja Državna tajnica je iznijela mišljenje da je dosta kadrova u inozemnoj službi na pogrešnom mjestu i da se trebaju prerasporediti u krizne oblasti.

regionalnih centara za javnu diplomaciju,¹⁸ američkih nazočnih službi,¹⁹ virtualnih nazočnih službi,²⁰ centraliziranja funkcija informacijske tehnologije i kreativne uporabe Interneta); povezivanje novih izazova sa novim vještinama (kao što je poboljšana obuka,²¹ obučenost za više regija, dodjeljivanje službe, pojačana praksa, javna diplomacija²²); i obučavanje diplomatskih predstavnika da rade u suradnji s drugim saveznim agencijama (npr. proširenje mogućnosti stabilizacije, politički savjetnici vojnim snagama).²³

¹⁸ Ovo je primjerice veoma izraženo kada se radi o odnosu Sjedinjenih Američkih Država spram država Srednjeg istoka pa i Europe.

¹⁹ Koncept uspostavljanja američkih nazočnih službi podrazumijeva odašiljanje i razmještanje diplomata izvan veleposlanstava koja se uobičajeno nalaze u glavnim gradovima, u druga potrebna i strateška mjesta. Ovakva služba slična konzulatima iako se ne vrše uobičajene konzularne djelatnosti. Do sada Sjedinjene Američke Države imaju otvorene nazočne službe za potrebe ostvarivanja transformacijske diplomacije u Aleksandriji (Egipat), Busanu (Južna Koreja) i Medanu (Indonezija).

²⁰ Kod virtualnih nazočnih službi uspostavljanje odnosa i komunikacija u potrebitim i strateškim mjestima se vrši putem Interneta, dakle virtualno, s povremenim posjetima mjestima od interesa. Trenutno postoji više od 50 virtualno nazočnih službi Sjedinjenih Američkih Država u svijetu podržavanih od Ureda za e-diplomaciju (*Office of eDiplomacy*) osnovanog 2003. godine i koji je sastavni dio Odjela za upravljanje informacijskim resursima (*Bureau of Information Resources Management*) pri američkoj vladi.

²¹ Poboljšavanjem obuke nastoje se poboljšati stručnost i kvalifikacije kadrova u inozemnim službama u pogledu korištenja informacijskih tehnologija, znanja stranih jezika (posebice kineskog i arapskog jezika) kao i u pogledu primjene (razvojnih) programa u pojedinim oblastima (zdravstvo, školstvo, sudbeni sustav itd.).

²² Misli se na promidžbu američke kulture čime se doprinosi boljem shvaćanju nastojanja Sjedinjenih Američkih Država u pojedinim državama.

²³ *Transformational Diplomacy*, US Department of State, op. cit., pp. 1-4. Dvije godine kasnije Savjetodavno povjerenstvo za transformacijsku diplomaciju (*Advisory Committee on Transformational Diplomacy*), koje je osnovano 2006. godine s ciljem davanja savjeta i prijedloga u pogledu provođenja ciljeva transformacijske diplomacije, predstavilo je prijedlog transformacijskog preobražaja koji stavlja u središte šest općih skupina: proširivanje i osuvremenjivanje kadrova (u smislu osiguravanja dodatnih obučanih kadrova čime će se umanjiti praksa „posuđivanja“ kadrova iz drugih programa te u isto vrijeme odašiljanje kadrova u službe s manjkom kadrova a također je veoma važno proširiti obuku kadrova na primjerice strateško planiranje, poslovnu analizu); povezivanje strategije i resursa u vanjskim odnosima (ojačavanjem povezanosti s Ministarstvom obrane i uspostavljanjem Združenog nacionalnog sigurnosnog povjerenstva); jačanje sposobnosti za oblikovanje društva (putem uravnoteženja diplomacije i pomoći, stavljanja u središte javne diplomacije, poboljšavanja mogućnosti ponovne izgradnje i ravnoteže, unapređivanja gospodarske diplomacije, nastavljanja s djelotvornim multilateralnim vođstvom, produbljivanja mogućnosti za izgradnju saveza, razvoja mogućnosti društvenih mreža, vođenja razvoja međunarodnog prava i prakse i proširivanje stručnosti u nauci i tehnologiji); uporaba tehnologije 21. stoljeća (putem stvaranja uobičajene infrastrukturne platforme za informacijske tehnologije, ujednačavanja informacijsko-tehnološkog rukovodstva, postajanja vodećim upravljačem znanja); uključivanje privatnog sektora (stvaranjem suradnje s privatnim akterima, poboljšavanjem kulturalne i komunikacijske suradnje); i osuvremenjivanje organizacijskog stroja Vlade Sjedinjenih Američkih Država (ujednačavanjem politika, strategija i planiranja resursa, ponovno utvrđivanje kvaliteta veleposlanstava uz obuku, ohrabivanje samostalnog donošenja odluka). V. *The Advisory Committee on Transformational Diplomacy, A Call to Action*, State Department Publication, Washington D. C., 2008, pp. 3-14.

Dakako, iz ovoga je jasno da je poimanje suvremene međunarodne scene kao poprišta promjena i stalnih događanja, posebice kada se radi o sofisticiranim shvaćanjima demokratizacije kao kamena mudrosti, bitnosti i ljekovitog sredstva za (po)neke ili sve zagonetke u međunarodnim odnosima, usko povezano s prilagodbom u novim odnosima koji nalažu i uvjetuju odbacivanje međunarodnog pregovaranja kao važnog sredstva za rješavanje sporova u međunarodnom pravu i stavljanje naglaska na izgradnju i suradnju u izgradnji gore navedenih posrnulih, nejakih i podijeljenih vladajućih sustava širom svijeta. Pritom, čak ukoliko demokratizacija predstavlja krajnju ali po svemu sudeći utopijsku svrhu transformacijske diplomacije, jasno je da se transformacijska diplomacija mora zaštititi od utjecaja koji bi usmjeravali djelovanje iste u tom, i samo u tom pravcu. Zaista je neophodno posvetiti se postizanju što je moguće višeg stupnja primjene demokratskih načela ali krajnji cilj mora biti poticanje i podržavanje promjena ukoliko se želi postići da transformacijska diplomacija ima značenje veće od sintagme koju čine riječi u njenom nazivu. Tako se primjerice, u okviru koncepta transformacijske diplomacije traži da civilni službenici (diplomatski predstavnici) rade rame uz rame s vojnim dužnosnicima u inozemstvu i time vrše izravan utjecaj na vladajući sustav odnosne države što predstavlja promjenu i u konceptu diplomacije uopće.²⁴ Zaključuje se da se diplomacija više ne može zasnivati na prikupljanju informacija i podnošenju izvješća nego je potrebno energično i djelotvorno sudjelovanje u promjenama.²⁵

Primjerice, način kako država *par extensum* primjenjuje ili se odlučuje na primjenu transformacijske diplomacije je i odnos Sjedinjenih Američkih Država prema Narodnoj Republici Kini. Tijekom 2009. godine državna tajnica Hilary Clinton i izjaviteljica pred Predstavničkim domom Kongresa Nancy Pelosi, službeno su posjetile Narodnu Republiku Kinu, gdje se kod svake osjećala promjena u javnom istupanju.²⁶ Naravno da vanjska politika primjerice Sjedinjenih Američkih Država nema iste ili barem slične ciljeve kao što ih ima Narodna Republika Kina zbog čega je jasno da se koncepti poput

²⁴ Sem ovoga, autor Justin Vaïse smatra da se transformacijska diplomacija mora promatrati i kao instrument za činovničko upravljanje i rukovođenje i kao obrazac poboljšavanja i svrsishodnosti Vlade Sjedinjenih Američkih Država i USAID-a, a s ciljem uspostavljanja koherentnijih odnosa unutar i između istih. V. Justin Vaïse, *Transformational Diplomacy*, op. cit., p. 17.

²⁵ Djelotvorno sudjelovanje može se odnositi primjerice na davanje savjeta i preporuka u pogledu izgradnje sudbenog sustava, predstavničke demokracije, smanjenja korupcije i sl.

²⁶ Kako zaključuje autor Stanton Jue, ova promjena temelji se na tri pretpostavke: uobičajeni pristup nije bio posebice djelotvoran u mijenjaju kineske politike i ponašanja uopće; brzi uspon Kine u smislu globalne gospodarske i političke moći zahtijeva preobražaj prioriteta u vođenju vanjske politike; odugovlačenje u priznavanju političke stvarnosti također traži blaži pristup da bi se poboljšali međusobni interesi i Sjedinjenih Država i Kine u teškim gospodarskim vremenima. V. Stanton Jue, "Two American Woman Visit Beijing: Transformational Diplomacy or Delusion?", *Chinese American Forum*, vol. XXV, no. 1, 2009, p. 3.

transformacijske diplomacije u Kini podozrivo i prijekorno gledaju.²⁷ Ali, činjenica je da će obje države morati surađivati ukoliko se žele razvijati.²⁸

Predstavljeni ciljevi transformacijske diplomacije u Sjedinjenim Američkim Državama najviše utjecaja su imali i imaju na: (1) Vladu Sjedinjenih Američkih Država (*Department of State*) (čiji predstavnici počinju da rade na povezivanju sa državama za koje se ocijeni potrebitost transformacije); i (2) Agenciju za međunarodni razvoj Sjedinjenih Američkih Država (*United States Agency for International Development – USAID*) (čiji razvojni programi postaju sastavnim dijelom transformacijskog razvoja²⁹ odnosno pomoći razvoju koji uključuje i političke razmjere). Međutim, teškoća s USAID-om je to što od kraja 90-ih godina prošloga stoljeća USAID ne može izravno zagovarati pred američkim zakonodavnim tijelom pa je ovisan o drugim izvorima financiranja.³⁰ Sem toga, valja podvući i ulogu Ministarstva obrane Sjedinjenih Američkih Država (*Department of Defense*) i prilagodbu ustroja i djelovanja istog da bi se omogućila suradnja s civilnim službenicima u pružanju inozemne pomoći u postizanju političkih ciljeva unutar odnosnih država kao i izmjene u ustroju američke vojske³¹ čiji je krajnji cilj djelotvoran odgovor na promjene na međunarodnoj razini.

Međutim, postoje i prepreke ovako predstavljenom konceptu transformacijske diplomacije. Upravo autor Justin Vaïse, navodi četiri

²⁷ „U očima kineskih političkih elita, Sjedinjene Američke Države pokušavaju da primijene sliku društva na svjetskoj razini prema svojim shvatanjima, a Kina je, kao socijalistička država pod rukovodstvom Komunističke stranke, bez sumnje temeljna prepreka u postizanju tih ciljeva.“ V. Joseph S. Nye Jr. and Wang Jisi, “Hard Decisions on Soft Power, Opportunities and Difficulties for Chinese soft Power”, *Harvard International Review*, Summer 2009, p. 20.

²⁸ Iako, primjerice neoportuno pa i izravno i očigledno primjenjivanje transformacijske diplomacije možda neće biti najbolje prihvaćeno u Kini, o čemu svjedoče i autori Nye i Jisi „[...] širenje i mahanje mekom moći Sjedinjenih Država kao sastavni dio 'pametnog' sustava kulture, političkih vrijednosti i vanjske politike neće biti dobrodošao od strane Kine“. Ibidem, p. 21.

²⁹ Transformacijski razvoj povezuje se s odnosom (predstavničke) demokracije i društvenog uključivanja spram društvene transformacije i bezuvjetnosti ubrzavanja društvenih promjena u pojedinim državama u svijetu, posebice u njihovom gospodarskom sustavu i gospodarskom razvoju putem pružanja razvojne pomoći kojom se smanjuje siromaštvo a podiže životni standard.

³⁰ Isto tako, USAID je i dalje neovisna organizacija, i na tom polju vjerojatno neće biti izmjenjena. Činjenica koja podržava ovakvo stajalište je i ta da državna tajnica u svojim izjavama o transformacijskoj diplomaciji niti jednom nije pomenula mogućnost da USAID postane vladina agencija. O mogućoj budućoj ulozi USAID-a v. J. Anthony Holmes, “Foreign Assistance: Transformational Diplomacy’s Key Missing Ingredient”, *Foreign Service Journal*, June 2006, p. 5.

³¹ Ovo je posebice bilo izraženo osnivanjem Ureda za transformaciju snaga (*Office of Force Transformation*) 2001. godine pod utjecajem tadašnjeg ministra obrane Sjedinjenih Američkih Država Donalda Rumsfelda, a koji je 2006. godine ukinut te su njegove funkcije podijeljene između Ureda podtajnika obrane za politiku (*Office of the Under Secretary of Defense for Policy*) i Ureda podtajnika obrane za nabavku, tehnologiju i pozadinsku službu (*Office of the Under Secretary of Defense for Acquisition, Technology, and Logistics*).

prepreke za djelotvornost transformacijske diplomacije u Sjedinjenim Američkim Državama: sindrom „veleposlanstva – utvrde“; opiranje predstavnika u inozemnoj službi; „Alisa u zemlji čudesa“ shvaćanje transformacijske diplomacije; i ograničenja u posvećenosti djelovanju.³² Jasno je da je, u vremenu kada su, iz različitih motiva, pojačane prijete i napadi spram veleposlanstava širom svijeta,³³ teško pomišljati na slanje diplomata izvan sigurnih zidova veleposlanstva sa podrškom i zaštitom ili bez njih. A ako ih se i odašilje, čini se da oni više ne obavljaju ustaljene klasične poslove diplomate, s obzirom na prirodu radnih zadataka koji im se nameću, što može stvoriti odbijanje obavljanja zadataka i uvjetovati neuspjeh. S druge strane, kratak rok trajanja dužnosti diplomata u pojedinim državama gdje proces primjene transformacijske diplomacije treba da traje dulji vremenski period, može stvoriti i osjećaj nepovjerenja domaćeg stanovništva pa i vlasti odnosne države zbog učestale izmjene osoba koje rade kao sastavni dio tog procesa. Isto tako, transformacijskom diplomacijom se teži korjenitim preobražajima unutar pojedinih (pritom suverenih) država a da istovremeno nema garancije da su odnosne države spremne prihvatiti primjenu, moglo bi se reći sofisticirane, transformacijske diplomacije. Na kraju, nužno je postaviti i pitanje usko povezano sa drugom preprekom, a to je da li će se predstavnici u inozemnim službama zaista posvetiti djelovanju i postizanju krajnjih ciljeva transformacijske diplomacije.

Od diplomatskog do transformacijskog alata?

Utjecaji na nastanak transformacijske diplomacije, pa čak i uzroci, mogu se, *primo loco*, povezati s promjenama u geopolitičkom kontekstu koje obuhvaćaju kretanje ljudi, roba, usluga i kapitala, čime se *in summa* stvara međuovisnost između subjekata međunarodnoga prava i pojedinaca. Poneke su države (poput Kine i država IBSA-e³⁴), na taj način, iskoristile prednosti sveobuhvatnih odnosa na međunarodnoj sceni i progurale se u sami vrh, među države koje imaju vodeća svjetska gospodarstva (poput Sjedinjenih Američkih Država) te polako dobivaju na značaju prilikom oblikovanja međunarodnih (političkih) odnosa i međunarodnoga prava uopće. U isto vrijeme, vladajući sustavi ovih ali i nekih drugih država (poput Iraka, Afganistana) iskazuju nedostatke u kapacitetu i djelotvornosti

³² Justin Vaïse, *Transformational Diplomacy*, op. cit., pp. 24–26.

³³ Primjerice napad na američko veleposlanstvo u Siriji 2006. godine; napad na američko veleposlanstvo u Jemenu 2008. godine; napad na američko veleposlanstvo u Afganistanu 2010. godine itd.

³⁴ IBSA predstavlja suradnju među tri države u sponu, Indije, Brazila i Južnoafričke Republike, tri multikulturalna i multietnička vladajuća sustava koja nastoje dati svoj doprinos novom sustavu međunarodnih odnosa putem političke povezanosti, suradnju kroz različite sektore, fonda za smanjenje siromaštva i gladi i uključivanje drugih činilaca (poput predstavnika državne vlasti, građanskog društva itd.). Njihovo djelovanje čak bi se moglo nazvati transformacijskom diplomacijom.

vladanja zbog čega nastaju okolnosti (poput siromaštva, korupcije) koje vode ugrožavanju sigurnosti na iznadnacionalnoj razini (poput terorizma) a zbog čega se, na koncu, ovi vladajući sustavi obilježavaju kao posrnuli, nejaki i podijeljeni.³⁵ U isto vrijeme, najveće prijetnje svjetskoj sigurnosti dolaze upravo iz ovakvih nestabilnih vladajućih sustava te su veća prijetnja istoj sukobi unutar država nego raspodjela moći na svjetskoj razini.³⁶ Sem toga, države za koje se smatra da imaju demokratske vladajuće sustave, a pritom su i vodeće u svjetskim gospodarskim odnosima, preuzimaju na sebe teret i odgovornost (doduše iz različitih motiva, razloga i namjera – primjerice podrška u međunarodnim organizacijama) za ostvarivanje utjecaja u smislu izmjene unutarnjih vladajućih sustava na ove prvospomenute, čime se ostvaruje i umanjivanje eventualnih prilika za rastrojstvo u međunarodnim odnosima a postiže postojanost i sigurnost u svijetu i ravnoteža moći.³⁷ Države koje su se izgurale na vrh više ne mogu i ne smiju biti podvrgnute ultimatumima nego se nastoji uspostaviti suradnja putem upotrebe meke (*soft*)³⁸ diplomacije. Čini se da se baš tako razvila ideja o transformacijskoj diplomaciji čija je suština suradnja, izgradnja i održavanje demokratskih i dobro upravljanih država te njihovo odgovorno ponašanje u sustavu međunarodnoga prava i međunarodnih odnosa kao odgovor na izazove novonastalog doba. Pritom, jasno je da su neke države koje su se smatrale, ili se i danas smatraju, deplasiranima pa i devijantnima, alegorički govoreći, uskočile u dilijanšu onih afirmiranih, (možda čak) i protiv njihove volje, a koje ih arogiraju i pristaju na bruderšaft ne bi li se zaštitile i/li održale svoj vodeći položaj *a conto* suradnje s njima. Pritom se prvenstveno misli na Sjedinjene Američke Države. Stoga i mijenjaju svoj kurs u međunarodnim odnosima. *Ad propositum* toga, (Sjedinjene Države) nastoje spriječiti svaku depravaciju u međunarodnim odnosima na najmanju moguću mjeru koja bi bila adverzativna državnim interesima, te pristaju na afilijaciju s onima koje su ponekad i omalovažavale. Posrnuli, nejaki i podijeljeni sustavi su odrasli, i više ih se ne može drsko ukoriti i dati im cuclu. Također, isključivi diktat više ne prihvaćaju s obzirom da konačno imaju svoje mjesto „pod Suncem“. Zato

³⁵ Tako, npr. kada parafrazira izjavu Državne tajnice, autor Stephen Krasner se u isto vrijeme slaže da su izgledi za rat između velikih sila danas slabiji nego ikada u povijesti suvremenog državnog sustava, te da se danas, još od 1945. godine, nalazimo u najduljem razdoblju mira, ograničavajući se na odnose između velikih sila. Također, najopasnije prijetnje (američkoj) sigurnosti su unutarnje naravi drugih država. V. *Transformational Diplomacy*, Center for Global Development, op. cit.

³⁶ Primjerice sukobi u Egiptu i Libiji pa i Bahreinu i Jemenu s početka 2011. godine.

³⁷ *Ravnoteža moći (Balance of Power)* – do 1914. [godine]. Relativno mali broj nacionalnih država djeluje u sustavu u kome promjenjivi savezi sila sprečavaju bilo koju pojedinačnu državu da se nametne kao premoćna snaga. (navedeno prema: Živorad Kovačević, *Međunarodno pregovaranje*, Filip Višnjić, Beograd, 2004, str. 40). Danas, ravnoteža moći nužno ne podrazumijeva neophodnost postojanja oružane sile, koliko gospodarskog razvoja.

³⁸ *Soft power* predstavlja sposobnost postizanja ciljeva i dogovora putem iniciranja suradnje i definiranja zajedničkih interesa.

nije ni čudo, što se (Sjedinjene Američke) države odlučuju na tobože prostodušnu konsolidaciju međunarodnih odnosa i mijenjanje položaja u odnosu na međunarodno pravo putem transformacijske diplomacije, a sve s ciljem pridobijanja poslušnosti i sprečavanja agravacije i diskrepancije u odnosima sa državama u usponu. Doduše, nisu te države toliko moćne da ugroze jače i zdravije vladajuće sustave poput Sjedinjenih Država, ali je njihov status sasvim dovoljan da se napusti Bushova doktrina o različitim načelima vođenja vanjske politike (preemptivni napad, napad na države koje pružaju zaštitu teroristima itd.) i prijeđe na suradnju koja je nukleus transformacijske diplomacije, kao blažeg i neizravnijeg oblika (javne) diplomacije. Tako se putem transformacijske diplomacije, preciznije transformacijskog razvoja kao suvremenog, slobodno ga možemo tako nazvati – Marshallovog plana³⁹ – za posrnule, nejake i podijeljene, na mala vrata utječe na pojedine države i osiguravaju glasovi u međunarodnim organizacijama (prvenstveno Ujedinjenim narodima) i sl.

Dalje, elementi odnosno sastavni dijelovi transformacijske diplomacije su primjena sveobuhvatnog raspoređivanja i reorganizacije u tijelima za vođenje vanjske politike, pomoć u razvoju i demokratizacija što podrazumijeva prije svega prerasmjestaj predstavnika u inozemnoj službi (odašiljanje izvan glavnih gradova gdje su smještena veleposlanstva); nove načine pružanja inozemne podrške u smislu transformacijskog razvoja (putem jačanja demokracije i demokratskih procesa što vodi poboljšanju života građana a u isto vrijeme ojačava sigurnost i stabilnost domaćih institucija kao i sigurnost na međunarodnom planu u odnosima s drugim državama); i podsticanje demokratizacije (različitim programima podstiče se uspostavljanje vladavine prava, pravne države, podjele vlasti i sl.); kao i postojanost i istrajnost uspostavljenih promjena. Što se tiče raspoređivanja i reorganizacije u tijelima za vođenje vanjske politike treba razmotriti sljedeće: u ovom smislu transformacijska diplomacija podrazumijeva uspostavljanje novih (unutarnjih) tijela za upravljanje transformacijskom diplomacijom, preraspoređivanje kadrova u države od interesa ili preraspoređivanje kadrova unutar država od interesa u mjesta gdje do tada nije postojalo predstavništvo kao i izmjene u provođenju diplomacije uopće. Prije svega, neophodna je (dodatna) obuka kadrova, slanje kadrova u opasna i/li opasnija područja zahtijeva i dodatno osiguranje itd.⁴⁰ Kratkoročno gledajući, poduhvat raspoređivanja i reorganizacije košta

³⁹ Marshallov plan, službenog naziva Europski program oporavka (*European Recovery Program* – ERP) bio je gospodarski program obnove i ojačavanja država Europe od 1947. do 1951. godine. Nazvan je prema Georgeu Marshallu, Državnom tajniku Sjedinjenih Američkih Država od 1947. do 1949. godine.

⁴⁰ U 2009. godini Vlada Sjedinjenih Američkih Država tražila je da se ukupan broj osoblja poveća iznad 2400 osoba tijekom naredne dvije godine, te da im se omogući obučavanje stranih jezika, popune neiskorišteni položaji u službi i umanjiti teret spram postojećih kadrova. Sve ovo za potrebe transformacijske diplomacije. Grupa autora, *Report to Congressional Committees "U.S. Public Diplomacy, Key Issues for Congressional Oversight"*, Government Accountability Office, Washington D. C., 2009, p. 25.

mного, ali ukoliko uspije u ostvarivanju zacrtanih ciljeva tada, dugoročno gledajući, košta veoma malo. Međutim, rizik od neuspjeha postoji. Rok trajanja dužnosti diplomata u državama spram kojih se odvija transformacijska diplomacija morao bi biti dulji, te bi diplomate morale da se istinski posvete provođenju agende transformacijske diplomacije, i u krajnjoj liniji stvaranju povjerenja i prihvaćanju promjena. Slanje diplomata izvan zidova veleposlanstva zacijelo može da bude Damoklov mač. Decidirano inzistiranje na preispitivanju dosadašnjih aksioma provođenja diplomacije, povezanih sa svim diplomatskim i konzularnim povlasticama (i imunitetima), može dovesti do detorioracije u diplomatskoj službi određene države. Iako diplomatska služba nije bazar gdje bi se mogli birati poslovi i radni zadaci, slanje u nesigurna područja može izazvati prigovore pa i odbijanje poslova i radnih zadataka.

Također, valja zaključiti da koncept transformacijske diplomacije nije nimalo loš ukoliko se radi o državama koje su u mogućnosti da izdvajaju novac iz proračuna za pružanje pomoći u razvoju, bilo da se radi o transformacijskom razvoju ili prostodušnim pa i naivnim motivima povezanim sa demokratizacijom. U tom smislu, u primjeni transformacijske diplomacije, možda je i najvažnije da dođe do povjerenja između onih koji je zagovaraju i primjenjuju istu, i tijela koje odobrava proračun za daljnju primjenu iste. To se postiže kada postoji vidljivi napredak u primjeni iste u predstavljaju interesa države (pa i međunarodne organizacije). Međutim, jasno je da države koje nemaju čvrst gospodarski sustav i nisu dovoljno razvijene da bi mogle izdvajati novac iz proračuna za ovakav oblik, možemo ga slobodno nazvati lobiranja, neće imati mogućnost za primjenu transformacijske diplomacije. S druge strane, ukoliko nisu države od (strateškog ili kakvog drugog) interesa na njih se transformacijska diplomacija neće niti primjenjivati. Tako je, čini se, transformacijska diplomacija rezervirana samo za snažne, utjecajne i neprikosnovene države i njihove neuralgične ali dosljedne pokušaje prilagođavanja suvremenog sustava međunarodnog prava i međunarodnih odnosa sebi samima.

Na koncu, podsticanje demokratizacije otkriva dva problema. *Pro primo*, pretjerano je tvrditi da prijetnje u suvremenim međunarodnim odnosima dolaze isključivo od posrnutih, nejakih i podijeljenih vladajućih sustava. Ova tvrdnja je tek djelimice točna. *Pro secundo*, vladajući sustavi i njihova domaća politika ne mogu se promatrati zasebno i odvojeno od njihove vanjske politike, jer ukoliko se transformacijskom diplomacijom utječe na oblikovanje unutarnjih odnosa i načina njihovog uređenja, neminovno se utječe i na oblikovanje vanjske politike. Ne mogu se bezazlenim smatrati zamršeni i ponekad jetki odnosi unutar pojedinih država i njihovih društava, koji su ponekad nacionalistički, protuzapadnjački i sl. nastrojani. Niti se takvim odnosima može pragmatično upravljati, niti se na njih može (i smije) utjecati na način da ih se podvodi pod jednostavna načela transformacijske diplomacije s obzirom da složeni odnosi traže rješavanje problema *in medio virtuo*.

Budućnost transformacijske diplomacije

Način primjene transformacijske diplomacije, *lato sensu*, temelji se na reorganizaciji unutarnjih i vanjskih organa za vođenje vanjske politike, sveobuhvatnom preraspoređivanju diplomatskih i konzularnih predstavnika, osuvremenjivanju i dodatnoj obuci istih kao i pojačanoj uporabi informacijskih tehnologija u obavljanju svakodnevnih poslova i radnih zadataka. To zacijelo ne znači „tehnički *knock-out*“ za „tradicionalne“ diplomatsko-konzularne predstavnike niti ukidanje „tradicionalnih“ veleposlanstava i konzularnih predstavništava u „tradicionalnim“ velikim centrima koji se služe „tradicionalnom“ javnom diplomacijom. Primjena transformacijske diplomacije uključuje izvjesne izmjene u pogledu do sada primjenjivane diplomacije koje se odnose na ustrojstvo tijela za vođenje međunarodnih odnosa u inozemstvu pa i kod kuće, dodijeljene zadatke diplomatama i načine njihovih ispunjavanja, što zahtijeva dugoročna ulaganja ali i napore da bi se diplomatska organizacija i sadržaj uskladili, učvrstili i postali korisni za ostvarivanje ciljeva vanjske politike određene države. Temelj transformacijske diplomacije je poticanje promjena unutar država a ne odnosa između država. Pritom je najvažnije kako prilagoditi diplomatske odnose potrebama u 21. stoljeću. Zacijelo se može zaključiti kako u ovim nastojanjima klasična diplomacija postaje sastavnim dijelom transformacijske diplomacije. A transformacijska diplomacija *eo ipso* vodi ka izmjenama u postojećem međunarodnom pravu, posebice u načelima i standardima koji se odnose na oblasti koje su tek u nastajanju (primjerice definiranje pitanja koja se vezuju za klimatske promjene) a koje su već veoma važne, ili će njihova važnost tek dobiti na snazi. Tako će diplomatsko i konzularno pravo biti prožeto dejstvima transformacijske diplomacije pa će sukladno tomu biti neophodno osnaživanje pa i preoblikovanje državnih tijela za vanjske odnose te diplomatskih načela i vještina da bi se osigurala djelotvornost istih. To će biti neophodno ne samo u odnosima s drugim državama nego i sa međunarodnim organizacijama, prvenstveno Ujedinjenim narodima pa i nevladinim organizacijama i privatnim sektorom. A da bi krajnji ishod primjene transformacijske diplomacije bio povoljan za one koji je sprovode, svaka država bi morala uložiti napore i brižljivo raditi na kvalitetu kadrova koji učestvuju u vanjskim odnosima kao i osiguravati stalno dobivanje povratnih informacija da bi sukladno tomu mogla savjetovati i preporučiti potrebite izmjene *in favorem* dalje primjene transformacijske diplomacije.

Tko će biti Nikomed?

S obzirom na stalne i ubrzane promjene u međunarodnom pravu i međunarodnim odnosima, države se *volens – nolens* moraju prilagođavati i postupati sa zrnom soli. A ako zadržavanje vodećih pozicija u svjetskoj politici i gospodarstvu podrazumijeva preoblikovanje unutarnjih i vanjskih tijela za vođenje međunarodnih odnosa i preobražaj tradicionalne

diplomacije, tada zasigurno nema mjesta nonkonformizmu i nehaju. To ujedno znači i prihvaćanje privatnog sektora i nevladinih organizacija kao sebi ravnima iako *ipso iure* nisu subjekti međunarodnoga prava, ali su postali važan činilac u međunarodnim odnosima. Također, nova pravila međunarodnoga prava koja u međuvremenu nastaju, utječu na praksu unutarnjih državnih tijela i oblikovanje njihovih stavova u međunarodnim odnosima. Pritom, primjena informacijske tehnologije u transformacijskoj diplomaciji ne smije biti zanemarena. Suštinski je bitno da tijela zadužena za vođenje vanjske politike u tuzemstvu i inozemstvu prihvate uporabu informacijskih tehnologija, s obzirom da je putem njihove primjene olakšan utjecaj na tijek društvenih, političkih, gospodarskih odnosa u svijetu, bilo da se radi o jačanju demokracije, borbi protiv terorizma itd. Putem uporabe informacijskih tehnologija olakšano je prikupljanje informacija i dostavljanje istih u veoma kratkom vremenu i na siguran način. Na koncu, sve ovo znači sustavno i artikulirano čeličenje veza temeljenih na međuovisnosti državnih i nedržavnih faktora sigurnosti na međunarodnoj razini. Tko će biti Nikomed? *Nous verrons!*

Bibliografija

1. Avramov, Smilja i Kreća, Milenko, *Međunarodno javno pravo*, Službeni glasnik, Beograd, 2007;
2. Bargman, Abraham, "Nuclear Diplomacy", *Proceedings of the Academy of Political Science*, vol. 32, no. 4, 1977;
3. Berridge, G. R. and James Alan, *A Dictionary of Diplomacy*, Palgrave, New York, 2001;
4. Berridge, G. R., *Diplomacija, teorija i praksa*, Školska knjiga, Zagreb, 2004;
5. Blessing Ralph, "A Changing Diplomatic World", u Martel Gordon (ed.), *A Companion to International History 1900–2001*, Blackwell Publishing, Oxford, 2007;
6. Braunschvig, David, Garwin, Richard L., and Marwell, Jeremy C., "Space Diplomacy", *Foreign Affairs*, vol. 82, no. 4, 2003;
7. Bruere, Henry, "Constructive Versus Dollar Diplomacy", *The American Economic Review*, vol. 13, no. 1, 1923;
8. Callahan, Joseph, "Remarks at the George, C. Marshall International Center" in Zeller Shawn, "Transformational Diplomacy: A Work in Progress", *Foreign Service Journal*, February 2006;
9. Cleveland, Harland, "Crisis Diplomacy", *Foreign Affairs*, vol. 41, no. 4, 1963;
10. Dennis Alfred L. P., "Characteristics of Bolshevich Diplomacy", *The North American Review*, vol. 218, no. 816, 1923;
11. Dimitrijević, Vojin et al., *Osnovi međunarodnog javnog prava*, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd, 2003;
12. Grupa autora, *Final report of the State Department in 2025 Working Group*, Advisory Committee on Transformational Diplomacy, Washington D. C., 2008;

13. Grupa autora, *Report to Congressional Committees "U.S. Public Diplomacy, Key Issues for Congressional Oversight"*, Government Accountability Office, Washington D. C., 2009;
14. Holmes, J. Anthony, "Foreign Assistance: Transformational Diplomacy's Key Missing Ingredient", *Foreign Service Journal*, June 2006;
15. Hotez, Peter J., "Vaccine Diplomacy", *Foreign Policy*, no. 124, 2001;
16. Ibler, Vladimir, *Rječnik međunarodnog javnog prava*, Informator, Zagreb, 1987;
17. Jue, Stanton, "Two American Woman Visit Beijing: Transformational Diplomacy or Delusion?", *Chinese American Forum*, vol. XXV, no. 1, 2009;
18. Kovačević, Živorad, *Međunarodno pregovaranje*, Filip Višnjić, Beograd, 2004;
19. Morgenthau, Hans J., "Diplomacy", *The Yale Law Journal*, vol. 55, no. 5, 1946;
20. Nakamura, Kennon H. and Epstein, Susan B., *Diplomacy for the 21st Century: Transformational Diplomacy*, Congressional Research Service Report, Washington D. C., 2008;
21. Nye, Joseph S. Jr. and Jisi, Wang, "Hard Decisions on Soft Power, Opportunities and Difficulties for Chinese soft Power", *Harvard International Review*, Summer 2009;
22. Rice, Condoleezza, "Legislation and Policy, Remarks on Transformational Diplomacy", *The DISAM Journal*, Wright-Patterson AFB, vol. 30, no. 2, 2008;
23. Sahadžić, Maja, „Preventivna diplomacija i njena primjena na području bivše Jugoslavije“, *Međunarodni problemi*, vol. 61, br. 1–2, 2009;
24. Steven, David, "Technology and Public Diplomacy", Talk to the University of Westminster Symposium on Transformational Public Diplomacy, 30. travanj 2008;
25. The Advisory Committee on Transformational Diplomacy, *A Call to Action*, State Department Publication, Washington D. C., 2008;
26. *Transformational Diplomacy*, Center for Global Development, Washington D. C., 2006, Internet, <http://www.cgdev.org/doc/event%20docs/Krasner%20Transcript.pdf>, 12/2/2011;
27. *Transformational Diplomacy*, US Department of State, Washington D. C., 2006, Internet, <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2006/59339.htm>, 15/01/2011;
28. Vaïse, Justin, *Transformational Diplomacy*, Institute for Security Studies, Paris;
29. Zelikow, Philip and Rice, Condoleezza, *Germany Unified and Europe Transformed: A Study in Statecraft*, Harvard University Press, Cambridge, 1998.

Maja Sahadžić, MSc.

TRANSFORMATIONAL DIPLOMACY EMPLOYED:
NEW DIPLOMACY FOR NEW ERA?
ARCHITECTURE OF TRANSITIONAL STRATEGY

ABSTRACT

The paper investigates recondite and some explored transformational diplomacy concept that was presented and initiated by the United States of America. Emergence of this concept is fairly associated to international legal and geopolitical changes, and by which USA endeavors to affect modern international system transformation on the basis of cooperation. There has been usual methodology of legal and social science used, on the strength of which results and conclusions stand upon, and have regard to conditions for emergence, essence and elements of transformational diplomacy that are exhaustively analyzed. Further on, transformational is juxtaposed to traditional diplomacy. Finally, discouragements in transformational diplomacy employing and eventual future enforcement possibilities have been researched.

Key words: transformational diplomacy, transformational development, global repositioning, democratization, international relations, foreign policy of the USA.